

П р ъ д г о в о р ъ .

I. Исторични бѣлѣжки.

Прѣдшестващи опити. Идеята за Криминална статистика на България е занимавала отдавна нашия централен статистически институтъ. Още прѣзъ 1892 год. тогавашното Статистическо бюро бѣ направило изучаваня по въпроса за организиране на тази статистика. Като резултатъ на тия изучаваня се яви единъ „Правилникъ за съдебно-статистическата отчетностъ по углавнитѣ дѣла въ общитѣ съдебни учрѣждения“, споредъ който, углавната статистика е трѣбвало да обема, данни както за прѣстѣпленията, наказаніята и прѣстѣпниците, така сжщо и за движението на углавнитѣ дѣла въ общитѣ съдебни учрѣждения на страната, т. е. безъ дѣлата, разглеждани прѣдъ военнитѣ, духовнитѣ и въобще специалнитѣ съдебни учрѣждения.

По причини независящи отъ Статистическото бюро, идентични на оная, за които се говори на стр. VI—X, тоя планъ не е можалъ да бѣде реализиранъ и углавната статистика не е могла да бѣде прѣдприета.

Въпросъ за прѣдприемане съдебна статистика отново е билъ повдигнатъ въ Статистическото бюро прѣзъ 1897 г., слѣдъ закриването на VI-та сесия на международния статистически институтъ въ Петербургъ. Но и тоя пѣтъ сжщитѣ причини пакъ сж попрѣчили за осществяването на проекта.

Прѣзъ 1902 год., главно поради настояването на международнитѣ криминални конгреси и бюро, въпросътъ за учрѣдяване съдебна статистика е изпъкналъ вече направо въ Министерството на правосъдието, ала сжщо така безъ пѣкакъвъ резултатъ.

Опитътъ прѣзъ 1905 година. Най-послѣ, прѣзъ 1905 г. Главната дирекция на Статистиката прѣдприе *обща съдебна статистика* на страната. Тая статистика обемаше изцѣло статистиката на гражданското и углавното правосъдие. Статистиката на углавното правосъдие се дѣлѣше на: 1) статистика на углавния процесъ, 2) статистика на прѣстѣпнитѣ дѣяния, 3) статистика на обвиняемитѣ лица, 4) статистика на прѣдварително задържанитѣ лица и 5) статистика на затворницитѣ. За събиране свѣдѣнията по тия статистики, Главната дирекция си послужи съ 25 различни вида формуляри и карти съ многобройни въпроси.

Криминалната статистика, като частъ отъ тоя тежъкъ и сложенъ комплексъ на съдебни статистики, почиаше върху слѣднитѣ основи:

1) Тя обемаше всички прѣстѣпни дѣяния безъ изключение, т. е. не само прѣстѣпленията, но и нарушенията.

2) Свѣдѣнията се събираха съ двѣ различни карти: едната отъ тѣхъ носѣше название „карта за окончателно

осъденитѣ лица¹⁾“, а другата — „карта за прѣстѣпнитѣ дѣяния“. Картата за обвиняемитѣ лица трѣбваше да бѣде попълвана слѣдъ окончателното завършване на дѣлото отъ съда, а картата за дѣянията, — отъ съдебнитѣ слѣдователи, мировитѣ сѣдии или прокуроритѣ.

Така прѣдприетата обширна и обща съдебна статистика завърши съ неуспѣхъ и то поради слѣднитѣ причини:

1) Създаването на толкова много и тѣй разнообразни обекти на една обща съдебна статистика, по подражение на чуждестранни образци и безъ всѣкакво основно проучване, безъ огледъ и съобразяване съ българската дѣйствителностъ, направи невъзможно събирането на повечето отъ свѣдѣнията; 2) установяването на една сложна система за доставяне свѣдѣния отъ сѣдилищата, безъ прѣдварително установяване на бази и специална регистрация при самитѣ сѣдилища, създаде неясности и непрѣодолими затруднения; 3) допуцането на единъ обемъ на статистиката далеко надминуващъ всѣка възможностъ да се доставятъ свѣдѣния отъ сѣдилищата, при сжществуващия персоналъ и служебна организация, изложи статистиката като неприложима въ самото ѣ начало; 4) нестабилната и нерационална организация на тая статистика, допуцаща да се събиратъ свѣдѣния за прѣстѣпнитѣ дѣяния по два различни начина: отъ една страна, чрѣзъ картата за обвиняемитѣ лица, слѣдъ завършването на дѣлото, а отъ друга — чрѣзъ картата за прѣстѣпнитѣ дѣяния, при самото започване на слѣдствието, — създаде непримирима контроверсия въ свѣдѣнията за дѣянията²⁾.

Тия обстоятелства, заедно съ още нѣкои други, попрѣчиха, както за изчерпателното събиране на свѣдѣнията, тѣй като сѣдилищата не бѣха въ състояние да ги даватъ, така сжщо и за рационалното имъ обработване въ самата Главна дирекция. И наистина, тая послѣдната е направила само единъ крайно несполучливъ опитъ за разработката на откъслечнитѣ свѣдѣния, които е могла да събере.

По рѣшение на специалната анкетна комисиия, която прѣзъ 1908 год. бѣше натоварена да анкетира дѣйността

¹⁾ Макаръ че въ сжщностъ тя бѣше карта за обвиняемитѣ лица, тѣй като въ нея се прѣдвиждаха графа за оправдане и за прѣкръпяване на дѣлото.

²⁾ Известно е, че навсѣкадѣ статистиката за прѣстѣпнитѣ дѣяния черпи своитѣ свѣдѣния само отъ окончателнитѣ рѣшения на сѣдилищата, а не отъ заключенията на слѣдователитѣ и прокуроритѣ. Отъ друга страна, не бѣше изключена възможността да се издаватъ двойни и тройни карти за прѣстѣпнитѣ дѣяния, — единтѣ попълвани отъ слѣдователитѣ, другитѣ — отъ прокуроритѣ, а третитѣ — отъ сѣдилищата.